

Ögats evangelium

De tre första evangelierna, de ”synoptiska”, är i stor utsträckning berättande snarare än förklarande eller utläggande. Om vi bara hade tillgång till Markus skulle vi veta det viktigaste om Jesu historiska liv, hans död och uppståndelse. Vi skulle också veta att han gav sitt liv till lösen för många (Mark 10:45). Men vi skulle inte veta något om hur han kunde göra det och kanske inte ens så mycket varför det behövdes och varför det gick till som det gjorde. Det mesta av vår teologi som åtminstone till viss del förklarar frälsningens natur bygger på de texter som vi har ifrån Johannes och Paulus eftersom de just är förklarande och utläggande.

Johannes talar om för oss varför hans evangelium ser ut som det gör:

Många andra tecken, som inte är nerskrivna i denna bok, gjorde Jesus i sina lärjungars åsyn. Men dessa har blivit nerskrivna, för att ni skall tro att Jesus är Messias, Guds Son, och för att ni genom tron skall ha liv i hans namn. (Joh 20:30-31)

För Johannes var det viktigt att vi skulle se att Jesus är uppfyllelsen av de löften om Messias som gavs till Israels folk. Han vill att vi skall se sambandet mellan Bibelns två testamenten – eller förbund, som ordet också betyder. Målet är nämligen att vi skall vilja gå in i det nya förbund med Jesus som nu står öppet för var och en som tror. Tron är alltså inget självändamål utan är tänkt som ingångsporten till en livsrelation med den levande Konungen. Man ger Jesus det förtroendet att han med sin Ande får påverka och inspirera oss till ett annat slags liv än det gamla vanliga, självcentrerade.

Ögonen

Var kommer då det förtroendet ifrån? Inte kan man väl bara ta sig ett förtroende för någon som man inte ens har sett? Just denna fråga rör vid en viktig dimension i Johannes evangelium.

Och Ordet blev kött och bodde bland oss, och vi såg hans härlighet, en härlighet som den Enfödde har av Fadern, och han var full av nåd och sanning. (Joh 1:14)

Lärjungarna (utom möjligen Judas) såg att Jesus var full av Faderns härlighet i form av nåd och sanning. Men det var så många som inte såg detta fastän de i fysisk mening såg detsamma som de troende. Jesus gav ett viktigt svar:

”Amen, amen säger jag dig: Den som inte blir född på nytt kan inte se Guds rike.” (Joh 3:3)

"Ingen kan komma till mig, om inte Fadern som har sänt mig drar honom, och jag skall låta honom uppstå på den yttersta dagen." (Joh 6:44)

Tron förutsätter ett Guds initiativ. Gud kallar människan. Hon kan svara ja eller nej men hon kan inte komma till tro på egen hand. Kunde hon det så vore tron en prestation, något som Gud skulle kunna kräva för att vilja frälsa. Gud ger tron som en gåva vars effekt är så genomgripande att Jesus kallar händelsen för en pånyttfödelse. Ens ögon öppnas och då först kan man se Guds rike redan här och nu. Människan kan naturligtvis utsätta sig för evangelium (= läsa det, gå i kyrkan) eller undvika att göra det (= stanna hemma framför teven). Tron kommer ju också av predikan – genom att man läser eller lyssnar till Guds ord. Den kristne är ju kallad att vittna om sin tro. När vi gör det måste vi ändå veta att vi inte kan *föra* någon till tro. Det kan bara Gud.

Född blind

Johannes evangelium handlar alltså i stor utsträckning om ögonen. Läs gärna hela evangeliet – helst i 1917 års översättning där det syns tydligast – och notera hur ofta texten anspelar på vår synförmåga. Ett exempel:

Jesus sade till honom: "Därför att du har sett mig, tror du. Saliga är de som tror, fastän de inte ser." (Joh 20:29)

Allra tydligast blir denna tendens i kapitel 9 som handlar om en vuxen man som varit blind sedan födelsen. Jesus öppnar hans ögon så att han kan se varpå en laddad konflikt bryter ut mellan mannen själv och de religiösa auktoriteterna som bara på basen av sin teologiska kunskap – utan pånyttfödelse – menar sig kunna se vad som är från Gud eller ej. Hela tiden handlar naturligtvis konflikten om det som kan utspela sig inom varje människa. Skall hon välja att utsätta sig för evangelium för att kunna be om och ta emot tron som en gåva eller vill hon behålla sin ställning av oberoende? Eller skall hon försöka lösa frågan om Gud och livets eventuella mening enbart på basen av sin kunskap, sitt förnuft och sin filosofi? Kort sagt: är det Livets träd eller Kunskapens träd som gäller? Vilka frukter äter vi?

Kapitlet slutar med att experterna körde ut den i dubbel mening seende mannen. Då träffade han Jesus som han inte sett förut. Och han fick bekänna sin tro som han tog emot tillsammans med sitt helande. Därefter avgav Jesus en deklARATION:

"Till en dom har jag kommit i världen, för att de som inte ser skall se och för att de som ser skall bli blinda." Några fariseer som var med honom hörde detta och sade: "Inte är väl också vi blinda?" Jesus sade: "Om ni vore blinda skulle ni inte ha någon synd. Men nu säger ni att ni ser. Därför står er synd kvar. (Joh 9:39-41)

Bara den som vet sig vara blind kan önska sig öppnade ögon. Den som tycker sig kunna se utan hjälp uppifrån får sköta sig själv tills han ser att han inte ser. Det brukar de flesta inse om inte förr så när döden närmar sig. Samtidigt är det naturligtvis så, att så länge man inte frågar efter ökad synskärpa för att man tycker sig se bra utan hjälp så står ens skuld kvar eftersom man i så fall inte ser

den heller. Därför bekänner man varken skulden eller sin oförmåga att åtgärda den. Bönen om förlåtelse är ju ofta det första som blir aktuellt när man ser att man inte ser.

Under och tecken

Vilken betydelse har undret i den kristna förkunnelsen? Ibland tänker vi att om det bara kunde ske fler och större under i våra församlingar och konferenser så skulle Sverige snart bli kristnat på nytt. Och visst sker det under! Men de inträffar inte så ofta eller tydligt att humanismens förakt för den kristna tron kommer på skam. Hur många av oss har inte bett för en sjuk tills han eller hon dog? Borde det ändå inte ligga i Guds intresse att fick se dramatiska under lite oftare?

För det första kan vi redan från början ana ett viktigt svar genom att fråga oss hur ofta det hände att Jesu kritiker började tro bara för att de såg honom göra under. De flesta reagerade ju med avund och inte med tro. Bibeln nämner faktiskt bara en enda farisé som omvänt sig och det är Paulus. Kanske skall man också nämna Nikodemus. Men det var många som såg Jesu under utan att komma på andra tankar. Jesus gav en viktig kommentar till detta förhållande i sitt avskedstal:

Om jag inte bland dem hade gjort sådana gärningar som ingen annan har gjort, så skulle de inte ha synd. Men nu har de sett dem och har hatat både mig och min Fader. Så skulle det ord uppfyllas som står skrivet i deras lag: De har hatat mig utan anledning. (Joh 15:24-25)

Undret kan mycket väl bli en avgörande tankeställare för den som börjat ta emot Guds påverkan. Men annars har undret en speciell förmåga att i stället avslöja vad människan vill i sitt uppror mot Gud och vad som är hennes verkliga längtan – hennes begär. När Jesus hade uppväckt Lasarus hette det:

Många judar, som hade kommit till Maria och sett vad Jesus gjorde, kom till tro på honom. (Joh 11:45)

Här fanns det tydligen människor som redan förut hade ett öppet sinne. Men bland prästerna blev reaktionen en annan:

"Vad gör vi? Den här mannen gör många tecken. Om vi låter honom hålla på så här, kommer alla att tro på honom, och sedan kommer romarna och tar ifrån oss både vårt tempel och vårt folk." (Joh 11:47-48)

Bland de ledande teologerna fanns det personer som mest ängslades för att de kunde mista sin makt och sin ställning i samhället. För deras del var undret en ovälkommen händelse. De blev avslöjade i all sin fientlighet. De beslutade sig för att döda Jesus. De omvände sig inte. Detta var dock inte speciellt judiskt. Prästerna fylldes av vrede just för att så många judar redan hade kommit till tro.

När begäret vaknar

Ett under kan vara mycket välkommet och kan ändå väcka synden till liv i stället för längtan efter rättfärdighet. När Jesus utspisat 5000 familjer och fått 12 korgar över hände följande:

När folket såg vilket tecken han hade gjort, sade de: "Visst är detta Profeten, som skulle komma till världen." Då Jesus förstod att de tänkte komma för att med våld göra honom till kung, drog han sig undan upp till berget, helt ensam. (Joh 6:14-15)

Nog såg de undret, alltid! Lite senare kände sig dock Jesus föranlåten att säga till de mest entusiastiska:

"Amen, amen säger jag er: Ni söker mig inte därför att ni har sett tecken, utan därför att ni fick äta av bröden och blev mätta. Arbeta inte för den mat som tar slut utan för den mat som varar och ger evigt liv och som Människosonen skall ge er. På honom har Gud, hans Fader, satt sitt sigill." (Joh 6:26-27)

De såg undret men de hade inte sett något tecken. Ty tecknet utvisar något om den värld som människan inte kan se med sina fysiska ögon utan som i detta livet bara är synligt för trons ögon. Hade de sett tecknet så hade de förstått att Jesus redan var kung och då hade de inte gripits av tanken att vilja *göra* honom till kung. Den ambitionen ville Jesus inte veta av. När den visade sig gick han sin väg. Nu ville de göra honom till kung för att sedan kunna begära mer mat av honom på samma underbara sätt. Om de hade fått göra honom till kung hade han i själva verket blivit deras slav.

Entusiaster ger sig dock inte så lätt. Har begäret väl vaknat, så har det. Till sist kopplade Jesus ett radikalt grepp. Utan att på minsta vis förklara vad han menade eller hur det skulle gå till predikade han att människan måste äta hans kött och dricka hans blod för att ha evigt liv. Då blev de flesta upprörda och gick hem vilket tycks ha varit vad Jesus ville. Han söker efter omvända lärjungar. Han vill inte ha krävande anhängare. Om undret riskerar att väcka vår girighet kan Gud ofta hålla tillbaka sin Ande, faktiskt för att skydda oss.

En bekräftelse

På en del ställen i Bibeln står det att Gud bekräftade sitt ord genom under och tecken (t ex Apg 14:3). Alltså är den normala gången att människor först kommer till tro genom att omvända sig genom Ordet och Anden. När de gjort det *bekräftar* Gud deras ställningstagande genom att göra under. Den förlorade sonens far ställde till med fest när sonen väl kommit hem. Han ordnade inte med fest för att sonen skulle komma. Det skulle blivit helt fel. Nu, när han kom självmant, hade sonen ändå fått erkänna:

"Far, jag har syndat mot himlen och inför dig. Jag är inte längre värd att kallas din son." (Luk 15:21)

Det skulle han knappast ha sagt om han hade blivit lockad hem med fina förmåner. Nu blev han gjord till son i huset väl medveten om sin ovärdighet – vilket inte är det samma som värdelöshet. Det är den vägen Gud oftast vill att det

skall gå.

Undret kan inte ensamt skapa, än mindre ersätta, omvändelsen. Jesus uttryckte detta suveränt med orden:

Lyssnar de inte till Mose och profeterna, kommer de inte heller att bli övertygade ens om någon uppstår från de döda. (Luk 16:31)

3

Bli kvar

Johannes döparen visste med sig att hans uppgift var att peka ut den som skulle komma efter honom.

Då sade de till honom: "Vem är du då? Vi måste ge ett svar till dem som har sänt oss. Vad säger du om dig själv?" Han svarade med profeten Jesajas ord: "Jag är rösten som ropar i öknen: Gör vägen rak för Herren!" (Joh 1:22-23)

Johannes hade i förväg fått ett signalement på den Messias som han väntade på.

Johannes vittnade och sade: "Jag såg Anden komma ner som en duva från himlen och bli kvar över honom. Jag kände honom inte, men han som sände mig att döpa i vatten sade till mig: Den som du ser Anden komma ner och bli kvar över, han är den som döper i den helige Ande. Och jag har sett det och har vittnat att han är Guds Son." (Joh 1:32-34)

Anden skulle stanna kvar över en man som Johannes hade döpt. Duvan skulle inte flyga förbi eller demokratiskt stanna till lika mycket över alla. Här möter vi en tanke som evangelisten Johannes har lagt märke till. Därför har han också sparat på repliker eller episoder där just detta kvarblivande lyser fram. (För själva begreppet kvarblivande finns det ingen bra svenskt ord.)

Gemenskapens väsen

Under lärjungarnas sista fredade samvaro med Jesus före Getsemane önskade Filippus få se Fadern. Jesus svarade:

"Så länge har jag varit hos er, och du har inte lärt känna mig, Filippus. Den som har sett mig har sett Fadern. Hur kan *du* säga: Låt oss se Fadern? Tror du inte att jag är i Fadern och att Fadern är i mig? De ord som jag talar till er, talar jag inte av mig själv. Fadern förblir i mig och gärningarna är hans verk. Tro mig: jag är i Fadern och Fadern är i mig. Om ni inte kan tro det, så tro för gärningarnas skull. (Joh 14:9-11)

Gudsnamnet *Jag Är* som Jesus vid flera tillfällen tog i sin mun talar om något evigt och oföränderligt, inget som fladdrar hit och dit. När Jesus säger till Filippus att Fadern *är* i honom och att han *är* i Fadern så talar han om en total relation. Här är det just oföränderligheten – kvarblivandet – som är det viktiga. Och det är ur den fastheten – och relationen – som de unika gärningarna springer fram. Och då talar vi inte bara om under och kraft. Mirakler kan förekomma lite varstans. Även Faraos trollkarlar gjorde under. Det vi i stället måste fokusera på är att kärleken bara kan springa fram ur trohet. Ju större trofastheten är desto större kan kärleken bli.

Kärleken är inte en känsla även om den ofta ger upphov till känslor. I stället

handlar kärleken om just den trohet som dels gör att man lagt ner sina gränser och förbehåll mot varandra, dels att man blir kvar hos varandra – även om man kan vistas på olika ställen. Varken lockelser eller smärta gör att man sviker. I alla lägen stannar man kvar hos den andre. På så sätt kan identifikationen bli fullständig.

Den enes trohet kan givetvis fresta den andre till missbruk så att denne tillåter sig själv både ett och annat i den trygga förvisningen att den andre likväl är trofast. Detta är kärlekens risk som man aldrig kan eliminera. Den som vill vara helgarderad på detta område blir lätt inlåst i sin längtan efter kärlek. För att komma ut ur det fångelset kan man behöva be Gud om modet att älska och låta sig älskas.

I syndens och svekets värld kan det vara farligt att lägga ner alla gränser och öppna sig för en annan människa. Den som älskar mest är mest sårbar. Man kan lova trohet så långt det kommer an på en själv. Men om inte den andre lägger ner sitt liv utan behåller sina gränser för att kunna svika eller utnyttja en medvetet kan man till sist behöva bryta en relation som strängt taget aldrig riktigt kommit till stånd.

De sade till honom: "Varför har då Mose befallt att mannen skall ge hustrun ett skilsmässobrev och skicka bort henne?" Han svarade: "Därför att era hjärtan är så hårda tillät Mose er att skiljas från era hustrur, men från början var det inte så. (Matt 19:7-8)

Inför den trofaste Guden behöver vi inte ha sådana reservationer. Han sviker ingen och utnyttjar oss inte heller. Jesus har redan lagt ner sitt liv innan vi ens kom på tanken att göra det samma inför honom. Just därför betonar Jesus hur stor skillnad det är mellan att ha en bekantskap med Gud och en gemenskap med honom. Är vi bekanta träffas vi då och då, minglar lite grann och försvinner åt var sitt håll. Jesus ger oss en liknelse som belyser hur död en sådan bekantskap måste vara:

Förbli i mig, så förblir jag i er. Liksom grenen inte kan bära frukt av sig själv, utan endast om den förblir i vinstocken, så kan inte heller ni det, om ni inte förblir i mig. Jag är vinstocken, ni är grenarna. Om någon förblir i mig och jag i honom, bär han rik frukt, ty utan mig kan ni ingenting göra. Om någon inte förblir i mig, kastas han ut som en gren och torkar bort, och man samlar ihop sådana grenar och kastar dem i elden, och de bränns upp. (Joh 15:4-6)

Om inte grenen sitter fast dygnet runt blir det givetvis inte en enda druva. Det var säkert med avsikt som Jesus valde vinstocken som bild för sig själv. En tio minuters inympning då och då är inget alternativ att överväga. Det ger inte grenen tillräckligt med liv. Grenen måste växa fast. Betyder detta att man måste göra "fromma gärningar" varje stund och minut?

Lyssna till den andre

Jesus ger ett mycket djupare och vilsammare svar när han går till rätta med sina kritiker:

Fadern som har sänt mig har vittnat om mig. Hans röst har ni aldrig hört, och hans gestalt har ni aldrig sett, och hans ord har inte förblivit i er, eftersom ni inte tror på den som han har sänt. Ni forskar i Skrifterna, därför att ni tror att ni har evigt liv i dem, och det är dessa som vittnar om mig. Men ni vill inte komma till mig för att få liv. (Joh 5:37-40)

Vårt naturliga sätt att nalkas Gud innehåller frågan: ”Hur vill han att jag skall vara? Hur skall jag leva?” Detta är inte något specifikt judiskt sätt att läsa. Hur många kristna dignar inte under en massa borde och måste? Visst borde du vittna mer, visst måste du vara snäll mot alla – eller? Så läste Jesu kritiker och det gör i regel vi med. Resultatet blir ofta en självupptagenhet som kan ödelägga de flesta av ens goda avsikter.

Men hur skulle de annars ha läst? Jesus menar att man kan sätta Gud i centrum och bli Gudscentrerad. Man kan läsa för att förstå vem Gud *är* (inte främst vad han *kräver*) – eftersom han nu presenterar sig under namnet Jag Är. Han är Livet och vi måste söka honom för att få liv, inte prestera fromhet. Det är Livets träd och inte Kunskapens som vi skall äta av.

Någon som lyssnar

Vi tänker oss att du blir deprimerad och vill få gå till någon för att samtala om ditt liv. Du söker helst upp någon som kan lyssna. För det är bara han eller hon som kan förstå dig som människa och det är bara den förståelsen (= relationen) som förändrar dig på djupet. En person med normal hörsel kanske kan hitta på en teknik som får depressionen att ge vika men det sker i så fall till priset av att du blir reparerad som en maskin. Du upplever i så fall denna ytligt sett lyckade behandling som en manipulation, kanske en kränkande sådan. Det kan ju räcka med en doktor som aldrig ser dig i ögonen utan snabbt räcker fram ett recept på en bra medicin för att sedan be dig komma tillbaka om en månad.

Jesus menar att kvarblivandet – som är relationens grund – har att göra med konsten och viljan att lyssna. Där börjar all gemenskap och identifikation. Lyssnandets viktigaste fråga är inte: ”Vad vill du?” utan ”Vem är du? Hur vill du inspirera mig?”

Pilatus sade: ”Du är alltså en konung?” Jesus svarade: ”Du säger själv att jag är en konung. Ja, för att vittna om sanningen är jag född, och därför har jag kommit till världen. Var och en som är av sanningen lyssnar till min röst.” (Joh 18:37)

En trofast Gud

När Israel hade vänt Gud ryggen och fallit offer för Babyloniens angrepp talade Gud genom Jeremia om att detta inte betydde att han vänt folket ryggen. Genom sin eviga kärlek lät och låter han sin nåd förbliva över Israel.

Fjärran ifrån uppenbarade sig HERREN för mig: ”Med evig kärlek har jag älskat dig, därför låter jag min nåd förbliva över dig. Än en gång skall jag upprätta dig, så att du blir upprättad, du jungfru Israel.” (Jer 31:3-4)

Sanning och lögn

När Pilatus förhörde Jesus avgav denne en sorts programförklaring:

"Mitt rike är inte av den här världen. Om mitt rike vore av den här världen, hade mina tjänare kämpat för att jag inte skulle bli överlämnad åt judarna. Men nu är mitt rike inte av den här världen." Pilatus sade: "Du är alltså en konung?" Jesus svarade: "Du säger själv att jag är en konung. Ja, för att vittna om sanningen är jag född, och därför har jag kommit till världen. Var och en som är av sanningen lyssnar till min röst." Pilatus sade till honom: "Vad är sanning?" (Joh 18:36-38)

Jesus kom för att vittna om sanningen. Kom han inte främst för att frälsa oss från synden? Jo, men den befrielse som Jesus erbjuder oss är bara möjlig om man är villig att kalla allt i sitt liv vid dess rätta namn.

Det rike där Jesus är konung är ett sanningens rike. Pilatus som antagligen tänkte att sanningen sitter i svärdet frågade mycket riktigt vad ordet sanning egentligen stod för. Vi får lite mer klarhet om vi hör hur Jesus vid ett tidigare tillfälle beskrev djävulens natur:

"Han har varit en mördare från början och har aldrig stått på sanningens sida, eftersom sanning inte finns i honom. När han talar lögn, talar han av sitt eget, ty han är en lögnare, ja, lögnens fader. Men mig tror ni inte, därför att jag säger er sanningen." (Joh 8:44-45)

Djävulen är lögnens fader. Han är en mördare och har tydligen alltid varit det. I huvudsak, kanske alltid, mördar han genom ombud. Han ljuger för människor, väcker deras begär och får dem till sist att mörda varandra.

Vårt behov av frihet

Några minuter tidigare hade Jesus sagt till samma åhörare:

"Om ni förblir i mitt ord, är ni verkligen mina lärjungar, och ni skall förstå sanningen, och sanningen skall göra er fria." De svarade honom: "Vi är Abrahams barn och har aldrig varit slavar under någon. Hur kan du säga att vi skall bli fria?" Jesus svarade: "Amen, amen säger jag er: Var och en som gör synd är syndens slav. Slaven bor inte kvar i huset för alltid, men sonen stannar där för alltid. Om nu Sonen gör er fria, blir ni verkligen fria." (Joh 8:31-36)

All synd börjar med en lögn. Lögnen är i själva verket syndens förutsättning. Alla kan förstå den gyllene regeln, även de som aldrig har hört den.

Därför, allt vad ni vill att människorna skall göra er, det skall ni också göra dem. Detta är lagen och profeterna. (Matt 7:12)

Därför kan ingen vara omedveten om vilken skada man skapar i en annans liv när man gör något som skadar de inbördes relationerna. Ty detta är syndens viktigaste kännetecken – att den är ett för syndaren vinstgivande svek som skapar besvikelse hos andra och därmed bryter ner relationen mellan syndaren och hans ”offer”.

Människan är en moralisk varelse – även den värsta tyrann vill bli hyllad som omtänksam och barnvänlig landsfader. Varje gång vi syndar måste vi därför hitta på en ursäkt som i sig själv är en lögn. Innan man sviker någon annan har man i sitt inre skapat en motivering till varför sveket just i detta fall skulle vara ett moraliskt undantag som är rättfärdigt på ett högre plan eller enligt särskilda spelregler. Svindlaren tänker: ”Affär är affär”, och har därmed skaffat sig en ny moral. Mobbaren motiverar sin misshandel genom att förklara att offret skulle vara en löjlig varelse som bör behandlas efter sin löjlighet. Alkoholisten tar sig ett återfall som skapar sorg och skräck hos hans barn genom att han tänker att ”lite roligt måste man väl få ha.” Kan du inte hitta på något annat (svep)skäl kan du alltid tänka att det är mera synd om dig än om andra. Då får man nämligen en oanad förmåga att svika sin nästa.

Mördar genom lögn och slaveri

Djävulen är alltså en mördare. Och nog mördas det på denna jord. I princip sker det genom mänskliga ombud. Djävulen kommer med lögnaktiga förslag och väcker våra begär. Om vi då ger begäret fria händer och sviker en eller flera människor – eller oss själva – kan vi märka att vi efter flera överträdelser inte kan låta bli att göra om vår synd. Man kan fastna i allt från arbetsnarkomani till spelberoende, girighet eller maktlystnad. Det behöver inte handla om droger. Allt som väcker ett begär hos oss kan också binda oss i slaveri. I kraft av det slaveri vi hamnar i kan vi sedan förstöra livet helt eller delvis för vår omgivning och med tiden även för oss själva.

Kristna lider ibland av tvånget att vara duktig eller snäll. Ofta är snällheten en maskerad feighet och duktigheten en ärelystnad. När man själv lidit tillräckligt av sitt tvång att vara snäll kan man kanske inte undgå att se att det som såg så fromt ut i långa stycken var ren feighet. Den kan man bara bryta med om man inför Gud kallar den vid sitt rätta namn. Det är nämligen sanningen som gör oss fria. Samtidigt måste man kanske bekänna som synd alla de gånger man föraktat andra som blev arga där man själv gjorde sig ”saktmodig” och undvek en konflikt för att skona sitt eget skinn. Jesus undvek inte alla konflikter och blev mycket riktigt dödad. Det är en gåta att vi kan odla vårt snällhetsideal när vi samtidigt kan läsa om Jesus som ständigt befann sig i konflikt. Ofta utlöste han själv konflikten, kanske genom att bota på sabbaten.

Nåd och sanning

Sanningen som befriar är Kristus själv. Den verkliga sanningen är därför fylld av nåd eftersom Kristus själv inte är delad. I våra ögon verkar det som om man kunde slå ihjäl människor med sanningen. Men det ser så ut för att vi inte förstår

sanningens verkliga natur. Vem det är som vill mörda vet vi och han är inte sanningens utan lögnens fader. *Han vill ständigt få oss att tro att nåden och sanningen skulle gå att skilja från varandra.* Men båda är lika nödvändiga för att goda relationer skall uppstå. Man kan inte bygga en relation på sanning och obarmhärthet men den kan inte heller byggas på nåd och lögn. Det finns ingen nåd utan sanning och ingen sanning utan nåd. Det har varit kyrkan till stor skada att vi så sällan kunnat förkunna både sanning och nåd. Antingen har det nästan bara varit sanning eller nästan bara nåd. För närvarande är det mest det senare. Inget av alternativen befriar människor. Vägen till frihet går genom förkrosselse och den uppstår i regel bara genom barmhärtig sanning.

Fiendskapen

Jesus väckte mycket vrede och avund genom sin förkunnelse, sin självbekännelse och sina underverk. Herodes var den förste som ville döda honom för att han kände sig hotad men han var inte den siste. Johannes förmedlar dock ett par episoder där Jesus anklagar människor för att vilja döda honom utan att de ytligt sett hade någon särskild makt att värna om. Den viktigaste texten hittar vi i det åttonde kapitlet.

När han sade detta, kom många till tro på honom. Jesus sade till de judar som hade satt tro till honom: "Om ni förblir i mitt ord, är ni verkligen mina lärjungar, och ni skall förstå sanningen, och sanningen skall göra er fria." De svarade honom: "Vi är Abrahams barn och har aldrig varit slavar under någon. Hur kan du säga att vi skall bli fria?" Jesus svarade: "Amen, amen säger jag er: Var och en som gör synd är syndens slav. Slaven bor inte kvar i huset för alltid, men sonen stannar där för alltid. Om nu Sonen gör er fria, blir ni verkligen fria.

Jag vet att ni är Abrahams barn, men ni vill döda mig därför att ni inte förstår mitt ord. Jag talar vad jag har sett hos min Fader. Ni gör vad ni har hört av er fader." De svarade honom: "Vår fader är Abraham." Jesus sade: "Om ni vore Abrahams barn, skulle ni göra Abrahams gärningar. Men nu vill ni döda mig, en man som har sagt er sanningen, som jag har hört av Gud. Så handlade inte Abraham. (Joh 8:30-40)

Här är det en grupp människor som kommer till tro. Jesus erbjuder dem frihet och de förstår inte vad han menar. De tycker sig vara fria. Jesus förklarar egentligen inte heller vad han lägger i ordet frihet. I nästa andetag beskyller han dem i stället för att vilja döda honom. Berättelsen slutar mycket riktigt med att de tar upp stenar för att döda Jesus men man kan alltid undra om han inte i onödan hade provocerat dem till det. (Antisemiter har i alla tider dragit stora växlar på den här texten och sagt att detta skulle vara typiskt för judar. Det är säkert helt allmänmänskligt, som vi strax skall se.)

Jesus förklarar sig lite senare.

Varför förstår ni inte vad jag säger? Därför att ni inte kan lyssna till mitt ord. Ni har djävulen till er fader. Och vad er fader har begär till, det vill ni göra. Han har varit en mördare från början och har aldrig stått på sanningens sida, eftersom sanning inte finns i honom. När han talar lögn, talar han av sitt eget, ty han är en lögnare, ja, lögnens fader. (Joh 8:43-44)

I princip säger Jesus här att den som är mogen att ta emot kommer också att förstå utan långt gående förklaringar. Annars är man kanske inte mogen och då hjälper inga förklaringar, de kanske till och med kan fördröja processen.

Dualism

Kristendomen är *i viss mån* dualistisk, vilket betyder att den räknar med två andliga verkligheter – Gud och djävul. Eftersom dessa båda inte på minsta vis är jämbördiga eller jämförbara kan vi ändå mycket väl påstå att kristen tro bara räknar med en Gud och inte med två. Det är inte så att de två kämpar mot varandra i någon sorts utdragen och segsliten maktkamp. Mörkret tycks finnas för att vi skall kunna göra ett äkta kärlekens val mellan ljus och mörker, inte för att Gud skulle sakna makt till att göra slut på djävulen.

Du tror att Gud är en. Det gör du rätt i. Också de onda andarna tror det, och bävar. (Jak 2:19)

I Gamla testamentet handlar valet om Gud eller avgudarna, ett val som Gud inte tvingar på någon. I Paulus brev möter vi begreppen Ande och kött. I Johannes evangelium (och i hans brev) möter vi Guds rike och världen. Den oomvända människan lever i världen och för världens skull. Paulus skriver på samma vis att hon lever efter köttet. I sin ”översteprästerliga förbön” säger Jesus om sina lärjungar:

Jag har gett dem ditt ord, och världen har hatat dem, eftersom de inte är av världen, liksom inte heller jag är av världen. Jag ber inte att du skall ta dem ut ur världen utan att du skall bevara dem för det onda. De är inte av världen, liksom inte heller jag är av världen. Helga dem i sanningen, ditt ord är sanning. Liksom du har sänt mig till världen, så har jag sänt dem till världen (Joh 17:14-18)

Lärjungarna är inte *av* världen även om de är *i* världen och är sända *till* världen. De har fått Guds ord, sanningen, och därför är de automatiskt hatade av den värld som de är sända till. I sitt första brev uttrycker Johannes samma verklighet med dessa ord:

Vi vet att vi tillhör Gud och att hela världen är i den ondes våld. (1 Joh 5:19)

Att världen är i den ondes våld beror på att skapelsen är lagd under människorna som har gjort uppror mot allmaktens Gud. Eftersom Gud inte tvingar sin rättfärdighet på oss verkar det som om frestaren i ytlig mening skulle vara jämnstark med Gud.

Köttets sinnelag

Den människa som inte är född på nytt lever enligt Paulus efter köttet – enligt det vinstbegär och den njutningslystnad som måste gälla för ett kort och i grunden meningslöst eller mållöst liv. Men det är inte vår dödlighet som skapar begären utan begären – upproret – som skapar dödligheten. Människan är i sig själv fientligt inställd emot Gud – även om hon inte har någon direkt anledning.

Köttets sinne är död, men Andens sinne är liv och frid. Köttets sinne är fiendskap mot Gud. Det underordnar sig inte Guds lag och kan det inte heller. (Rom 8:6-7)

Ty om vi, medan vi var Guds fiender, blev försonade med Gud genom hans Sons död, hur mycket säkrare skall vi då inte bli frälsta genom hans liv, när vi nu är försonade. (Rom 5:10)

Om Gud pekar på en landremsa, en stad eller ett folk och säger att den eller det tillhör honom så skall alla äga eller förgöra den/det. Det spelar ingen roll hur litet landet eller folket är. Jesus visste att när det började gå upp för människor att han var sänd av Gud skulle han också få möta all den vrede och fiendskap som finns i mänskligheten, även hos dem som till synes inte kunde ha någon anledning att försvara ett revir. Jesus förberedde också lärjungarna på att de skulle komma att utsättas för samma fientlighet.

Om världen hatar er, skall ni veta att den har hatat mig innan den hatat er. Om ni vore av världen, skulle världen älska er som sina egna. Men ni är inte av världen, utan jag har utvalt er och tagit er ut ur världen. Därför hatar världen er. Kom ihåg vad jag har sagt: tjänaren är inte förmer än sin herre. Har de förföljt mig, skall de också förfölja er. Har de bevarat mitt ord, skall de också bevara ert ord. (Joh 15:18-20)

Det normala tillståndet för kyrkan är att leva i underläge i någon sorts konflikt med den omgivning vars frälsning hon vill verka för. Om kyrkan ger upp en del av sin egenart kan hon slippa stora delar av konflikten med omgivningen. Men då riskerar hon i stället att bli ett karriärinstitut för människor som inte gjort upp med sin fiendskap. Det betyder i så fall bara att konflikterna flyttar in i kyrkan i stället för att ligga i gränsytan mot omvärlden – med allt vad det innebär för de heligas gemenskap.

Den store konungens stad

Alla fyra evangelierna berättar om Jesu sista vecka i Jerusalem. Bortsett från den veckan berättar de tre första evangelierna mest hur Jesus verkade i Galiléen. När han talade om sig själv använde han då tydligen oftast ordet Människosonen. I Johannes evangelium möter vi Jesus i Jerusalem under de besök han gjorde där före sin sista vecka. Då använde han ibland ordet Sonen om sig själv och menade därmed att han var Guds, Faderns, Son.

Messias betyder ”den smorde”. Två personer smordes till sitt ämbete: präst och kung. Esséerna i Qumran räknade med att Messias skulle vara två olika personer – en präst och en kung. Jesus förkroppsligade däremot både prästen och konungen men gjorde eller gör det genom två skilda ankomster. Första gången kom han huvudsakligen som präst och kallade sig då helst för Människosonen. Som son till alla människor kan han nämligen bära hela mänsklighetens synd enligt Guds bud i Torah.

Ty jag, HERREN, din Gud, är en nitälskande Gud, som låter straffet för fädernas missgärning drabba barnen, ja, tredje och fjärde släktledet, när man hatar mig, men som visar nåd mot tusen släktled, när man älskar mig och håller mina bud. (2 Mos 20:5-6)

För hans kärlek och trohet visar Gud nåd gentemot tusentals generationer. Vid sin andra ankomst kommer Jesus inte som ett litet barn som växer upp till en fattig predikant och undergörare. Då kommer han som konung i väldig makt och auktoritet. Den har han vunnit genom sin offergärning:

Han som till det yttre var som en människa ödmjukade sig och blev lydig ända till döden – döden på korset. Därför har också Gud upphöjt honom över allting och gett honom namnet över alla namn, för att i Jesu namn alla knän skall böja sig (Fil 2:7-10)

Jag Är

Jerusalem är den store konungens stad (Ps 48:3). Jesus gick dit vid de judiska festerna och vid dessa besök talade han om sin himmelske Fader i sådana konungliga ordalag att somliga blev upprörda eftersom han antydde en gudomlig identitet.

Men han sade till dem: ”Min Fader verkar ännu i denna stund. Så verkar även jag.” Då blev judarna ännu ivrigare att döda honom, eftersom han inte bara upphävde sabbaten utan också sade att Gud var hans Fader och gjorde sig själv lik Gud. (Joh 5:17-18)

Vid några tillfällen tog han till och med Gudsnamnet i sin mun:

Då sade Jesus till dem: "När ni har upphöjt Människosonen, skall ni förstå att *Jag Är* och att jag inte gör något av mig själv utan talar vad Fadern har lärt mig. (Joh 8:28)

Judas tog med sig den romerska vakten och ett antal av översteprästernas och fariseernas tjänare och kom dit med facklor, lyktor och vapen. Jesus, som visste om allt som skulle hända honom, gick ut och sade till dem: "Vem söker ni?" De svarade: "Jesus från Nasaret." Han sade till dem: "*Jag Är*". (Joh 18:3-5)

Även Markus återger ett sådant yttrande från rättegången inför Stora Rådet:

Då reste sig översteprästen och steg fram och frågade Jesus: "Svarar du inte på vad dessa vittnar mot dig?" Men Jesus teg och svarade inte. Översteprästen frågade honom vidare: "Är du Messias, den Välsignades son?" Jesus svarade: "*Jag Är*. Och ni skall få se Människosonen sitta på Maktens höggra sida och komma bland himlens moln." (Mark 14:60-62)

Folkbibeln lyfter här fram något som andra översättningar brukar linda in. Detta är dock vad grundtexten betyder.

"Om mig har han skrivit"

Jesus anspelade givetvis på berättelsen om den brinnande busken. Mose frågade den gången efter namnet på den Gud i vars tjänst han skulle samla Israels folk.

Gud sade till Mose: "Jag är den Jag Är." Och han sade vidare: "Så skall du säga till Israels barn: Jag Är har sänt mig till er." (2 Mos 3:14)

Lite tidigare i samma text läser vi att den som befann sig i busken både var Herrens ängel (= sändebud) och Gud själv.

Där uppenbarade sig HERRENS ängel för honom i en eldslåga som slog upp ur en buske. Han såg att busken brann av elden utan att busken brann upp. Då tänkte Mose: "Jag måste gå dit och betrakta den underbara synen och se varför busken inte brinner upp." När HERREN såg att han gick för att se efter, ropade Gud till honom ur busken: "Mose! Mose!" (2 Mos 3:2-4)

Johannes var noga med att betona att Jesus fanns före skapelsen och att denna till och med kommit till genom honom.

I begynnelsen var Ordet, och Ordet var hos Gud, och Ordet var Gud. Han var i begynnelsen hos Gud. Genom honom har allt blivit till, och utan honom har inget blivit till, som är till. (Joh 1:1-3)

Innan Sonen blev människa under namnet Jesus var han till från början och han var både det Ord ("Varde ljus!") som gav upphov till skapelsen och det Ord som talade genom profeter och patriarker.

Därefter kom HERRENS ord till Abram i en syn. Han sade: "Frukta inte, Abram. Jag är din sköld. Din lön skall bli mycket stor." (1 Mos 15:1)

Abram fick se Herrens ord. Det var inte skrivna ord som fladdrade förbi utan en person som talade. När profeterna sade: "Hör Herrens ord!" så betydde inte det

bara: ”Hör vad Herren säger!”. I stället betydde det: ”Hör Herren själv!” Det var i Jerusalem som Jesus sade till sina kritiker:

”Om ni trodde Mose, skulle ni tro på mig, ty om mig har han skrivit.” (Joh 5:46)

Man kan tycka att det inte står mycket om Jesus i Moseböckerna. När vi förstår att det var han som talade till folket och ledde det genom öknen förstår vi bättre vad Jesus menade.

”Ingen har sett Gud”

Allt detta förklarar ett påstående hos Johannes som annars kan förbrylla:

Ingen har någonsin sett Gud. Den Enfödde, som själv är Gud, och är hos Fadern, har gjort honom känd. (Joh 1:18)

Om ingen har sett Gud, vem var det då som Jesaja såg i templet?

I det år då kung Ussia dog, såg jag Herren sitta på en hög och upphöjd tron, och släpet på hans mantel uppfyllde templet. (Jes 6:1)

Jesaja fick se Sonen i all hans ursprungliga konungslighet. Fadern har däremot ingen sett men Jesus som själv är Gud och Faderns avbild har gjort honom känd.

Han (= Jesus) är den osynlige Gudens avbild, förstfödd före allt skapat. Ty i honom skapades allt i himlen och på jorden, det synliga och det osynliga, tronfurstar och herradömen, makter och väldigheter. Allt är skapat genom honom och till honom. (Kol 1:15-16)

Är loppet redan kört?

Johannes har i sitt evangelium sparat texter och citat som på ett mycket starkt sätt betonar att frälsningen helt och hållet är ett Guds verk – även i vars och ens liv.

Men åt alla som tog emot honom gav han rätt att bli Guds barn, åt dem som tror på hans namn. De är inte födda av blod eller av köttets vilja eller av någon mans vilja utan av Gud. (Joh 1:12-13)

Jesus svarade: "Var inte så upprörda. Ingen kan komma till mig, om inte Fadern som har sänt mig drar honom, och jag skall låta honom uppstå på den yttersta dagen. (Joh 6:43-44)

Alla som Fadern ger mig kommer till mig, och den som kommer till mig skall jag aldrig någonsin kasta ut. Ty jag har inte kommit ner från himlen för att göra min vilja utan hans vilja som har sänt mig. Och detta är hans vilja som har sänt mig att jag inte skall förlora någon enda av alla dem som han har gett mig, utan att jag skall låta dem uppstå på den yttersta dagen. (Joh 6:37-39)

Vad får vi nu veta? Jo, att pånyttfödelsen enbart är ett Guds verk utan någon mänsklig inblandning. Ingen kan därför komma till Kristus om inte Gud drar honom. De som Fadern drar till Kristus kommer å andra sidan mangrant till honom. Faderns vilja, som Sonen genomför, är också att ingen i denna grupp sedan skall gå förlorad.

Plötsligt står vi nu med båda fötterna mitt inne i ett klassiskt teologiskt dilemma. För om frälsningen till 100% är ett Guds verk så *behöver* jag inte göra något för att bli frälst, det krävs inget av mig. Jag kan slappna av och ta emot – vilket kallas att tro. Medaljens baksida består dock i att jag i så fall inte heller *kan* göra något för att bli frälst. Den underliga konsekvensen tycks nu bli att om Gud älskar alla och gör hela frälsningen själv så borde också alla bli frälsta. Eftersom det snarare verkar som om bara somliga blir frälsta måste dessa vara utvalda till frälsning medan de övriga rimligen måste vara *utvalda till förtappelse* trots Paulus försäkran att Gud vill att alla skall bli frälsta (1 Tim 2:4). De citerade texterna tycks dessutom ge stöd för den lära som brukar kallas "En gång frälst – alltid frälst".

Predestination

Kyrkofadern Augustinus (356-430) drev tanken på den dubbla utkorelsen till sin spets. Han förklarade att vi här inte bara skulle ha med Guds förutvetande att göra utan just med hans *förutbestämelse*. Somliga skulle i så fall vara förutbestämda för helvetet. Om man alls kan bedöma en lära utifrån dess frukt

måste vi säga att denna lära måste vara helt feltänkt trots att vi inte kan förstå varför. Den har nämligen legitimerat kyrkligt judehat och den har tjänat som ursäkt för både kolonialism och slavhandel. Naturligtvis har den också funnits med i kulisserna bakom inkquisition, häxprocesser, religionskrig och andra förföljelser av oliktankande.

Reformatörerna Luther och Calvin var båda i långa stycken lärjungar till Augustinus vilket bl a förde med sig att de fick ta ställning till hans lära om predestinationen. Calvin bekände sig till denna lära vilket inte Luther gjorde. För Luther blev det en omöjlighet att ens tänka sig Gud som kärleken om han skulle ha utvalt somliga till förtappelse. Varför skulle Gud ha gjort det? Luther betraktade hela frågan som en sorts tankefälla eller en kvicksand som man skulle undvika att gå ner sig i. Den ter sig logisk vid ett första påseende men den leder till absurda konsekvenser, menade han.

Kan man komma vidare?

All kärlek förutsätter ett fritt val. Skulle den dubbla predestinationen gälla kan man med rätta undra om vi alls skulle kunna ha den viljans frihet som är nödvändig för att vi skall kunna älska. Om den friheten inte finns så blir ju kärleken till Gud också en chimär. Han kan välja att älska mig, eftersom han har ett fritt val, men jag kan inte välja att älska honom – knappast ens som ett gensvar.

Vi måste ändå hålla fast vid att bara om frälsningen helt är Guds verk kan den vara en kärlekens gåva från Gud.

Ty av nåden är ni frälsta genom tron, inte av er själva, Guds gåva är det, inte på grund av gärningar, för att ingen skall berömma sig. (Ef 2:8-9)

Den som har gärningar att peka på får sin lön, inte av nåd utan som något han har förtjänat. Men den som utan att bygga på gärningar tror på honom som förklarar den ogudaktige rättfärdig, honom räknas hans tro till rättfärdighet. (Rom 4:4-5)

Frälsningen måste alltså utesluta varje prestation eller annan merit eftersom sådana banar väg för vårt skryt, våra krav och ambitioner som ju har med vår synd att göra. Ju mer vi kan betala för att få Guds eller människors vänskap desto svårare är det ju att veta vem som är ens vän. Den fattige kan däremot veta. Även om frälsningen helt är Guds verk kan det ändå inte vara så att somliga skulle vara utvalda till förtappelse. Kristus har nämligen dött för alla och har burit allas synd (Rom 5:18-19; 1 Kor 15:21-22; 2 Kor 5:14-15; Kol 1:19-20; 1 Joh 2:2). Även Johannes evangelium bekräftar denna tanke direkt.

Nästa dag såg han Jesus komma, och han sade: "Se Guds lamm, som tar bort världens synd." (Joh 1:29)

Ty så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde Son, för att den som tror på honom inte skall gå förlorad utan ha evigt liv. Inte sände Gud sin Son till världen för att döma världen utan för att världen skulle bli frälst genom honom.

(Joh 3:16-17)

Och om det var bestämt redan på förhand och en gång för alla vilka som skall bli frälsta är det svårt att förstå varför de apostoliska breven har så många varningar för avfall och så många uppmaningar till uthållighet. Galaterbrevet skulle exempelvis vara skrivet helt i onödan.

Inte vår sak att veta

Det finns så mycket i frälsningen som vi inte får lov att förstå. När Job ville ha en heltäckande kunskap om lidandet uppenbarade sig Gud i stormvinden (Job 38:1). Job mötte alltså Guds vrede. Vår tro kan inte vara intellektuellt bevisad eftersom Gud inte ger oss tillgång till alla pusselbitar. Vad skall hända med alla människor som dog innan de fick chansen att ens höra evangeliet? Är det bara de natursnälla bland dem som blir frälsta (jfr Rom 2:14-16)? Hur skall det gå för Judas? Han beskrivs i evangelierna som en djävul (Joh 6:70-71) eller som fördärvets man (Joh 17:12). Är det hans fördärv Jesus talar om eller är det sitt eget? Skulle hans svek och syndaånger vara av ett annat slag än Petrus förnekelse och tårar? Vi får inte veta för att inte kunna döma.

Vad vet vi då? Att Gud vill allas frälsning (1 Tim 2:3-4) eftersom han är kärlek (1 Joh 4:7-8). Eftersom hela frälsningen är i Guds hand måste människan för att kunna gå förlorad aktivt ha värjt sig emot den trots att hon visste vad den innebär (Hebr 6:4-8). Jag tror inte att alla blir frälsta men jag tror att vi kommer att häpna när vi en gång får se hur många som blev det. Vi har i uppdrag att förkunna det glada budskapet men vi kan inte bära ansvaret för andras frälsning.

Alla som vill ha med Kristus att göra är välkomna:

Men åt alla som tog emot honom gav han rätt att bli Guds barn, åt dem som tror på hans namn (Joh 1:12).

Gud är inte förkastelse utan frälsning.